

สันติภาพ:เป้าหมายสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม

Peace : Aims for coexistence in society

บุญวัฒน์ บุญทะวงศ์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

bb25082010@hotmail.com

บทคัดย่อ

สันติภาพหรือความสงบสุขคือสุดยอดปรารถนาของการอยู่ร่วมกันในสังคม วิธีหรือแนวทางที่จะทำให้สังคมมีสันติสุข สันติภาพ มีหลักพุทธธรรมอย่างน้อย 4 ได้ประการ ได้แก่ (1)มีความรักใคร่ ปรารถนาดีต่อกัน หรือ “ไมตรีสังคม” (2)มีวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่ให้เกิดเกียรติ ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน (3)มีความปรองดองสมานฉันท์ เป็น “สามัคคีสังคมและ (4)อยู่ร่วมกันด้วยขันติธรรม ใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา เป็น “อวิหิงสาสังคม” ภายใต้“ยุติธรรม”ไม่มีหลายมาตรฐาน ไม่ตกอยู่ภายใต้ “อคติ” คือความลำเอียงเพราะความรักใคร่ชอบพอกันเป็นต้น สังคมก็จะมีแต่สันติภาพ สันติสุข และมีความเจริญก้าวหน้าเป็นยุคของ“ศรีอารยะ” ในปัจจุบันนั่นเอง

คำสำคัญ: สันติภาพ.พุทธธรรม.สังคม

Abstract

Peace or serenity is the most desirable thing for people to coexist in society. The way or method to keep the society in peace or serenity is based on at least four Buddhist principles such as (1) friendship and goodwill or good intention. so-called the society of friendliness. (2) the democratic culture. in which people honored each other and listened to the opinions of other persons. (3) reconciliation. so-called the society of harmony. and (4) coexistence in patience and intelligence in problem-solving. so-called the society of non-violence. Based on justice without several standards or without such prejudices as partiality. etc.. the society would be full of calmness. prosperity and progression. Inevitably. the society might be said in the era of Arya. the golden period. here and now.

Keywords: Peace. Buddhist morality. society

บทนำ

เป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม” ตามที่อริสโตเติล(Aristotle)นักปรัชญากรีกสมัยโบราณกล่าวไว้ และเมื่อมาอยู่ร่วมกันเป็น “สังคม”แล้ว มนุษย์ก็ต้องการให้สังคมที่ตนอยู่อาศัยนั้นมี “ความสงบ” แต่ใน

สังคม สิ่งที่เราเรียกว่า “สันติ” หรือ “ความสุข สงบ เย็น” ก็หาได้ยากอย่างยิ่ง สังเกตจากข่าวสารต่าง ๆ ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสันติสุขดังกล่าวก่อให้เกิดขึ้นในสังคมแทบจะทั่วโลกและเกิดทุกวัน แล้วอะไรจะเป็นหลักประกันได้ว่าสังคมจะมี “สันติสุข” หรือ “สันติภาพ” อย่างแท้จริง บทความนี้จะเน้นย้ำให้เห็นว่า มีหลักการที่สำคัญอะไรบ้าง สังคมจึงจะอยู่ด้วยกันอย่าง “สุข สงบ เย็น”

พระพุทธเจ้าองค์พระศาสดาผู้ก่อตั้งพระพุทธศาสนา ได้สละความสุขทางโลกเสด็จออกผนวช มองในทัศนะหนึ่งก็คือ การออกเพื่อแสวงหา “สันติภาพ” เป็นสันติภาพภายในที่เป็นเหตุให้พระองค์ทรงเป็นอิสระแบบเด็ดขาด เพราะไม่ต้องมีปัจจัยใด ๆ มาทำให้พระองค์กลับมาเป็นทุกข์อีก และนอกจากนั้น พระองค์ยังทรงมีพระมหากรุณาที่จะนำ “สันติภาพภายใน” ที่พระองค์ได้รับนั้น ไปบอกกล่าวแก่บุคคลอื่น ๆ จนเขาเหล่านั้นได้รับผลตามสมควรแก่ธรรมานุธรรมปฏิบัติ ส่งผลให้แต่ละท่านได้รับ “สันติสุขภายใน” และนำไปขยายผลต่อบุคคลอื่น ทำให้กลายเป็น “สันติสุขภายนอก” หรือ “สันติสังคม” เป็นวงกว้าง สำหรับหลักพุทธธรรมที่เป็นเครื่องยืนยันที่ชัดเจนก็ได้แก่ “เบญจศีล” และ “เบญจธรรม” และหลักพุทธธรรมอื่น ๆ เช่น โลกपालธรรม สัปปริสธรรม เป็นต้น ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเหตุให้เกิด “สันติภาพ” ทั้งสิ้น

ความหมายและประเภทของสันติภาพและสังคม

คำว่า “สันติภาพ” เป็นภาษาบาลี-สันสกฤต มาจากคำ 2 คำ คือ (1)สันติ แปลว่า “สงบ เยือกเย็น ไม่เร่าร้อน” (2)ภาพ แปลว่า “ภาวะ สถานการณ์ เหตุการณ์” ดังนั้น “สันติภาพ” จึงหมายถึง “สถานการณ์ หรือ ภาวะการณ์ที่มีความสงบสุข ไม่มีความเดือดร้อน ไม่มีความวุ่นวาย ” ส่วนคำว่า “สันติธรรม” หมายถึง “หลักธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดความสงบสุข” ซึ่งจะได้นำเสนอเป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์เพื่อให้เกิด “สันติสังคม” ต่อไป โดยขอแบ่งสันติภาพออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส(นิธิบุญนการ.2554:98-109) (1) **สันติภาพภายนอก** ได้แก่ ความสงบสุขที่เกิดจาก (1)การไม่มีการต่อสู้ การไม่มีสงคราม ไม่มีการเข่นฆ่ากัน (2)การไม่มีความรุนแรง ไม่ใช้ความรุนแรง ไม่ว่าด้วยวิธีการใด(3) มีความขัดแย้ง แต่ไม่มีความรุนแรง เพราะความขัดแย้งเป็นธรรมดาของทุกสังคม และความขัดแย้งที่ไม่รุนแรง ก็เป็นเหตุให้เกิดการพัฒนาได้ สันติภาพภายนอกนี้ อาจเรียกว่า “สันติภาพทางสังคม” หรือ “สันติภาพชั้นโลกียะ” และ (2)**สันติภาพภายใน** ได้แก่ ความสงบสุขใจ หรือ “สันติภาพทางจิตวิญญาณ” ซึ่งเป็นสันติภาพระดับ “โลกุตตระ” หรือ สันติภาพที่เมื่อเกิดขึ้นแล้ว ย่อมทำให้ปัจเจกบุคคลมีความสุข สงบ เย็น อันจะส่งผลให้เกิด “สันติสังคม” คือสังคมที่เป็นอารยะไปโดยปริยาย สันติสุขของสังคมจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากสันติสุขส่วนบุคคลไม่เกิด สันติสุขส่วนบุคคล เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดสันติสุขของสังคม ดังนั้น ทั้งปัจเจกและสังคมจึงเป็นสาเหตุหรือเป็นปัจจัยให้เกิดสันติสุขต่อกัน

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมไม่สามารถอยู่อย่างโดดเดี่ยวตามลำพังได้ นับตั้งแต่อยู่ในท้องแม่จนกระทั่งคลอดและอยู่รอดในสังคม สัตว์อื่น ๆ เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย พ้อออกจากท้องแม่มาแล้ว สามารถที่จะหากินเองได้ในเวลาไม่นาน และต่อจากนั้น สัตว์ต่าง ๆ ก็จะหากินได้ด้วยตนเอง ไม่เป็นภาระของพ่อแม่อีกต่อไป ส่วนมนุษย์ต้องอาศัยคนอื่นนับตั้งแต่พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ญาติพี่น้องและเพื่อนร่วมสังคมโดยตลอด โดยไม่มีที่พึ่งพาจะหยุดการพึ่งพาคนอื่น

เมื่อใด เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่ง มนุษย์ต้องการ “ขวัญ-กำลังใจ” จากคนอื่น เพราะมนุษย์มีสัญชาตญาณรัก-โลก โกรธ หลง ซึ่งภาษาทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “อกุศลมูล” คือต้นตอที่ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ในสังคม ดังนั้นมนุษย์จึงยอมที่จะเสียอะไรบางอย่างซึ่งเป็นความสุขความสะดวกสบายส่วนตัวมาอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เรียกว่า “สังคมมนุษย์” ซึ่งมีจุดหมายปลายทางอยู่ที่ “สันติสุข-สันติภาพ” จะเรียกอย่างไรก็แล้วแต่ แต่นั่นก็คือ “สงบ

คำว่า “สังคม”(Society) มาจากคำภาษาบาลี-สันสกฤต 2 คำ คือ (1)สัง แปลว่า “พร้อม กับ ดี” และ (2)คม แปลว่า “ไป ดำเนิน ก้าวไป” ดังนั้น คำว่า “สังคม” จึงแปลว่า “พร้อมกัน ร่วมกัน ไปด้วยกัน” หมายความว่า “การมาอยู่ร่วมกัน การมาสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน” ดังนั้น “สังคม” จึงหมายถึง การที่คนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มาอยู่ร่วมกัน ณ สถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งเป็นระยะเวลายาวนานพอสมควร โดยการมาอยู่ร่วมกันนั้น ต้องมีวัฒนธรรม ประเพณีหรือวิถีชีวิตที่เหมือนหรือใกล้เคียงกัน เราอาจแบ่งสังคมออกเป็น 2 ประเภท ตามลักษณะของวิถีชีวิตของสมาชิกในสังคม ได้แก่ (บุญวัฒน์ บุญทวงค์.2560:4) (1)**สังคมชนบท** คือ สังคมที่ดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย ไม่สลับซับซ้อนมากนัก มีการติดต่อสัมพันธ์กันโดยไม่เป็นทางการ และ (2)**สังคมเมือง** คือ สังคมที่มีวิถีชีวิตที่ยู่ยากสลับซับซ้อนมากขึ้น ทำอะไรเป็นทางการ การติดต่อสัมพันธ์กัน มีระบบ มีระเบียบและวิธีการที่อยู่ยากมากขึ้น นอกจากนั้น อาจแบ่งสังคมออกเป็น 4 ประเภทตามลักษณะของการประกอบอาชีพ ได้แก่ (เสาวภา สุขประเสริฐ. 2538:21) (1)**สังคมล่าสัตว์และหาของป่า** ได้แก่สังคมที่วิถีชีวิตผู้คนอาศัยการล่าสัตว์และการหาของป่าเป็นหลักในการดำเนินชีวิต เป็นวิถีชีวิตของสังคมยุคดึกดำบรรพ์ (2)**สังคมกสิกรรม** ได้แก่สังคมที่ดำเนินชีวิตด้วยการทำนา ทำไร่เป็นหลัก เป็นการทำการหาเลี้ยงชีพด้วยการทำไร่ทำนา (3)**สังคมเกษตรกรรม** ได้แก่ สังคมที่ดำเนินชีวิตด้วยการทำการเกษตร นอกเหนือจากการทำนาทำไร่แล้ว ยังประกอบอาชีพด้วยการทำเกษตรอื่น ๆ เช่น ทำสวน ทำการประมง การเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น การทำการเกษตรแตกต่างจากการทำกสิกรรมตรงที่มีการนำเทคโนโลยีทางการเกษตร เช่น รถไถ รถเกี่ยวข้าว เป็นต้นมาเป็นเครื่องทุ่นแรง และการทำเกษตรมักเป็นการ “ทำมาค้าขาย” คือไม่ได้ทำไว้เพื่อกินเพียงอย่างเดียว แต่ทำเพื่อจำหน่าย และ (4)**สังคมอุตสาหกรรม** ได้แก่ สังคมที่เน้นการค้าขาย การผลิตที่ต้องใช้เครื่องมือหนัก เช่น การผลิตชิ้นส่วนรถยนต์ การผลิตชิ้นส่วนคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ซึ่งเป็นสังคมยุคปัจจุบันที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีต่าง ๆ มาทำหน้าที่แทนมนุษย์ เช่น เครื่องจักร เครื่องกลต่าง ๆ เป็นต้น รวมทั้งปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้แก่หุ่นยนต์ต่าง ๆ ที่นำมาใช้แทนมนุษย์ จึงสรุปได้ว่า การที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ตั้งแต่สังคมที่ไม่สลับซับซ้อนดังอดีต จนถึงสังคมที่มีโครงสร้างซับซ้อนมากขึ้นเช่นปัจจุบันที่เรียกว่า “สังคมยุคโลกาภิวัตน์” ซึ่งมีข้อมูลที่หลากหลาย หากไม่ใช้โยนิโสมนสิการอย่างรอบคอบ อาจถูกกลลวงจากข้อมูลข่าวสารอันเป็นเท็จได้ และในการมาอยู่ร่วมกันนี้ สมาชิกทุกคนในสังคมล้วนแต่ปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ปราศจากการเบียดเบียนข่มเหงรังแกกัน ซึ่งต้องอาศัยวิถีการหรือแนวทางเพื่อสร้างสันติสุขร่วมกัน

แนวทางสร้างสันติภาพ

การอยู่ร่วมกันในสังคมนั้น “สันติสุข” จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย หากปัจเจกบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกในสังคม เกียดขัดกัน ข่มเหงรังแกกัน เอารัดเอาเปรียบกัน ไม่ปรารถนาดีต่อกัน ไม่มีความเคารพความคิดเห็นของกันและกัน ไม่มี

ความปรองดองสมานฉันท์กัน ไม่มีความอดทนอดกลั้น และไม่มีความเป็นธรรมในสังคม ดังนั้น ต่อไปนี้คือหลักการสำคัญที่เป็นเหตุให้สังคมเกิด “สันติภาพ” หรือ “สันติสุข”

1.เมตตาธรรม(Pity):ความรัก ศาสนาสำคัญของโลกทุกศาสนา ล้วนสอนให้มนุษย์ “รักกัน” เช่น ศาสนาคริสต์สอนว่า “จงรักพระเจ้าอย่างสุดหัวใจ และให้รักคนอื่นเหมือนรักตนเอง”(บุญวัฒน์ บุญทรวงศ์.2560:156) ขณะที่พระพุทธศาสนาสอนว่า “บุคคลค้นหาด้วยจิตตลอดทิศทั้งหมด ไม่ได้พบใครซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตนในที่ใดๆ เลย สัตว์ทั้งหลายเหล่าอื่นก็รักตนมาก เช่นนั้นเหมือนกัน ฉะนั้น ผู้รักตนจึงไม่ควรเบียดเบียนสัตว์อื่น ๑ (ส.ส. 15/119/438)ส่วนศาสนาอิสลาม คำว่า “อิสลาม” ก็หมายถึง “ผู้ใฝ่สันติ”หรือ “ผู้รักความสงบ” ส่วนศาสนาซิกข์ เห็นว่าหากมนุษย์ยังแยกว่า ฉันทนับถือศาสนานี้ คุณนับถือศาสนานั้น ก็ไม่มีทางที่จะรักกันได้ จึงคิดรวมเอาศาสนาทุกศาสนาเป็นศาสนาเดียวกันคือกำเนิดของศาสนาซิกข์ ดังนั้น เมื่อมนุษย์รักกัน ไม่รังเกียจกัน ไม่ข่มเหงรังแกกัน เอาใจเขามาใส่ใจเราจะทำ จะพูด จะคิดอะไร ก็รู้สึกว่าการกระทำของตนเอง จะไปกระทบกระเทือนคนอื่นหรือทำให้คนอื่นไม่สบายใจ สังคมก็อยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข เป็น “สันติสังคม”อย่างที่ต้องการ

2.คารวธรรม(Reverence):การเคารพนับถือกัน ในด้านศักยภาพทางด้านร่างกายนั้น มนุษย์อาจไม่มีความแตกต่างกัน แต่ในด้านคุณธรรมจริยธรรมนั้น มนุษย์มีไม่เหมือนกัน การมาอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์ต้องมี “สัมมาคารวะ” หมายถึง การให้เกียรติกัน การให้การยอมรับนับถือกันตามลำดับชั้นทางสังคม ลูกต้องนับถือพ่อแม่ ศิษย์ต้องนับถือครูอาจารย์ เพื่อนต้องนับถือเพื่อน ลูกน้องต้องนับถือเจ้านาย คนที่สวดต้องเคารพนับถือนักพรต นักบวช การเคารพนับถือกันนั้น มีช่องทางแสดงออกได้ในหลายช่องทาง เช่น การเคารพกราบไหว้ การซื้อข้าวของฝากให้ในโอกาสสำคัญ เป็นต้นที่พระพุทธศาสนาเรียกว่า “อามิสบูชา” และ การน้อมแบบอย่างที่ท่านเหล่านั้น (พ่อแม่ครูอาจารย์) ไปเป็นแนวทางหรือเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต เป็นต้น ที่เรียกว่า “ปฏิบัติบูชา”

3.สามัคคีธรรม(Unity):ความปรองดอง หมายถึง การร่วมแรงร่วมใจกัน เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ไม่ขัดแย้งกัน ทำอะไรไม่มีความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน มนุษย์เป็นสัตว์ประเภทเดียวที่สามารถทำอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อโลกได้มากที่สุด ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในโลกปัจจุบันล้วนเกิดมาจากน้ำมือหรือความคิดสร้างสรรค์ของมวลมนุษยชาติทั้งสิ้น โลกจะเจริญก้าวหน้าไม่ได้ หากมนุษย์มีแต่ความขัดแย้งกัน ไม่ปรองดองสมานฉันท์กัน ดังนั้น สามัคคีธรรม จึงเป็นคุณธรรมสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้มนุษย์ชาติมีสันติสุข ดังที่พระพุทธศาสนาสอนไว้ว่า “ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะทำให้เกิดความสุข ผู้สนับสนุนผู้พร้อมเพรียงกันก็เป็นสุข ผู้ยั่วยุในคนผู้พร้อมเพรียงกัน ตั้งอยู่ในธรรม ย่อมไม่คลาไคลจากธรรมอันเกษมจากโยคะ”(ขุ.ธ.) ความพร้อมเพรียงมี 2 อย่าง ได้แก่ (1)ความพร้อมเพรียงทางกาย (กายสามัคคี) (2)ความพร้อมเพรียงทางใจ (จิตสามัคคี) สังคมจะเกิดสันติสุข สมาชิกในสังคมต้องมีความพร้อมเพรียงกันทั้ง 2 ทาง ทางกายคือร่วมกันทำ ทางใจคือร่วมกันคิด ร่วมกันสร้างสรรค์

4.ขันติธรรม(Tolerance):ความทนได้ คุณธรรมที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งที่เป็นเหตุให้เกิดสันติสุขในสังคม ได้แก่ “ขันติธรรม” ซึ่งแปลว่า “ความอดทน” หมายถึง “ทนได้” ทนความทุกข์ยากลำบากได้ ทนต่อตรากตรำทำงานหนักได้ และทนต่อความเจ็บใจได้ ทั้งนี้คุณธรรมทั้ง 4 ประการได้แก่ เมตตาธรรม คารวธรรม สามัคคีธรรม

และขันติธรรม ต้องอยู่ภายใต้ “ยุติธรรม(Justice)” คือ ความเท่าเทียมกันของสรรพชีวิต ไม่มีสองมาตรฐาน ไม่มีพบหน้าปะจมูก ไม่มีปลาใหญ่กินปลาเล็ก หรือ “มือใครยาวสาวได้สาวเอา” คือปราศจากความลำเอียง หรือ “อคติ” 4 ประการ ได้แก่ (1) ลำเอียงเพราะรักกัน ชอบพอกัน (ฉันทาคติ) (2)ลำเอียงเพราะชังกัน ไม่ชอบกัน (โทษาคติ) (3)ลำเอียงเพราะเข้าใจผิด เห็นผิด (โมหาคติ) และ (4)ลำเอียงเพราะกลัวเกรงต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น อำนาจ อิทธิพล เป็นต้น (ภยากติ)

ผู้เขียนขอสรุปเป็นโมเดล แนวทางเสริมสร้างสันติภาพ-สันติธรรม ดังนี้

โมเดลสันติภาพ (บุญวัฒน์ บุญทะวงค์.ดัดแปลงจากความต้องการ 5 ชั้นของมาสโลว์)

สันติวิธีวิถีพุทธ

“ธรรมใด ๆ ก็ไร้ค่า ถ้าไม่ทำ” และ “ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม” เป็นคำกล่าวที่ถูกต้องชัดเจนและเป็นพระพุทธพจน์ที่ยืนยันว่า ศาสนาของพระองค์เป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติ มิได้เป็นศาสนาเพื่อการร้องขอ หรือการอ้อนวอน คำสอนจะสัมฤทธิ์ผลต้องเกิดจากการปฏิบัติเท่านั้น เพราะหากคิดหรือมีรูปแบบ แต่ไม่นำไปปฏิบัติหรือประยุกต์ใช้ก็ไร้ประโยชน์ ดังนั้น หลักการศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนา จึงมีทั้งปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ที่เรียกว่า “สัทธรรม” 3 ประการ ได้แก่ (1)ปริยัติ หมายถึง การศึกษาเรียนรู้หลักทฤษฎี หลักการ วิธีการ (2)ปฏิบัติ หมายถึง การนำไปประยุกต์ใช้ หรือการนำไปปฏิบัติ (3)ปฏิเวธ หมายถึง การเข้าใจ หรือได้รับผลของการนำไปปฏิบัติจนเห็นแจ้งประจักษ์ หลังจากนั้น หากมีโอกาสนำไปขยายผลต่อ หากไม่มีการขยายผลหรือการนำไปเผยแพร่ต่อ

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 6 “งานวิจัยและงานสร้างสรรค์ทางพระพุทธศาสนาเพื่อการใช้สังคม”

(Research and Creative Work on Buddhism for Social Service)

วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2563 ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประโยชน์ที่ได้อาจน้อยลงหรือไม่คุ้มค่ากับการศึกษา ปฏิบัติและผลที่ได้จากการปฏิบัติ ผู้ที่ศึกษาเรียนรู้ ปฏิบัติ และได้ผลเฉพาะตนเอง โดยไม่นำไปบอกต่อ จึงได้นามว่า “ปัจเจกพุทธะ” ส่วนผู้ที่ศึกษา ทดลองปฏิบัติ และได้เห็นผลชัดเจนด้วยตนเองแล้วนำไปบอกต่อ ได้นามว่า “สัมมาสัมพุทธะ” ดังนั้น จึงขอเสนอวิธีหรือแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรม โดยอาศัยสัทธิธรรม 3 ตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นแนวทาง รายละเอียดตารางดังต่อไปนี้-

เมตตาธรรม(Pity)			
ปรียติ(หลักการ)	ปฏิบัติ(วิธีการ)	ปฏิเวธ(ผลลัพธ์)	หมายเหตุ
หลักธรรมที่ทำให้คนเป็นพรหม/ธรรมค้อยหล่อเลี้ยง/ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลอยู่ร่วมกันอย่างสันติ	ปลูกความรัก/ฝึกเมตตา/ปรารถนาดีต่อผู้อื่น/เอาใจเขามาใส่ใจเรา/ให้อภัย/ไม่ผูกใจเจ็บ/ไม่อาฆาต	โลภกรรมเย็น สงบสุข/สันติภาพ/ไม่มีความขัดแย้ง/รุ่งเรือง ก้าวหน้า	จะรักคนอื่นได้ต้องมองให้เห็นความดีของคนอื่น/วิธีมองให้เห็นความดีของคนอื่นต้องมองในแง่ดี/แง่บวกของเขา

คารวธรรม(Reverence)			
ปรียติ(หลักการ)	ปฏิบัติ(วิธีการ)	ปฏิเวธ(ผลลัพธ์)	หมายเหตุ
การเคารพให้เกียรติกันตามสถานะภาพทางสังคม	1.ลูกเคารพเชื่อฟังและนับถือพ่อแม่ 2.ศิษย์เคารพเชื่อฟัง/ปฏิบัติตามที่ครูอาจารย์อบรมสั่งสอน 3.เพื่อนรักเพื่อน/นับถือเพื่อน/มีน้ำใจต่อกัน 4.สามี-ภรรยารักกัน/ไว้วางใจกัน/ให้เกียรติกัน 5.ลูกน้องเคารพเจ้านาย/ตั้งใจทำงาน/พัฒนาตนเองเสมอ 6.สาธุชนต้องเคารพนับถือพระสงฆ์/นำคำสอนไปปฏิบัติ/อุปถัมภ์บำรุง	สังคมสงบสุข/ก้าวหน้า/โลกเกิดความสงบร่มเย็น/มนุษย์ได้แสดงศักยภาพของตนเอง/	การเคารพนับถือให้เกียรติกันเป็นการป้องกันลดความขัดแย้งในสังคม/สังคมมีปัญหาความขัดแย้งสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่ง เพราะสมาชิกในสังคมไม่เคารพสิทธิเสรีภาพของกันและกัน รวมทั้งไม่เคารพนับถือกัน

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 6 “งานวิจัยและงานสร้างสรรค์ทางพระพุทธศาสนาเพื่อการใช้สังคม”

(Research and Creative Work on Buddhism for Social Service)

วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2563 ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สามัคคีธรรม(Unity)			
ปรียติ(หลักการ)	ปฏิบัติ(วิธีการ)	ปฏิเวธ(ผลลัพธ์)	หมายเหตุ
ความปรองดองกัน ความ สมานฉันท์กัน	เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน/ ร่วมแรงร่วมใจกัน/ แตกต่าง แต่ไม่แตกแยก/	สังคมสงบสุข/โลกมีความ เจริญก้าวหน้า/ทำอะไรก็ สำเร็จ	ปัญหาหนักและใหญ่ สามารถที่จะแก้ได้ เพราะ ความสามัคคี/ประเทศที่มี ความเจริญรุ่งเรือง เพราะ คนในชาติมีความรักกัน

ขันติธรรม(Tolerance)			
ปรียติ(หลักการ)	ปฏิบัติ(วิธีการ)	ปฏิเวธ(ผลลัพธ์)	หมายเหตุ
ความอดทนอดกลั้น / ความสามารถที่อดกลั้นที่ ไม่แสดงอาการให้เห็น อารมณ์/ความรู้สึกของตน อง	พิจารณาความเป็นจริง ของสิ่งต่าง ๆ ว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่มีตัวตนที่ แท้จริง/หาสิ่งอื่นมาแทน อารมณ์โกรธ เช่น ยอม หลีกเลี่ยง /พยายามไม่ ถกเถียงกันในขณะมี อารมณ์โกรธ	ตนเองเป็นสุข/สังคมก็เป็น สุข/สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้	ขันติคือความอดทนเป็น อ ำ ร ณ์ คื อ เ ป็น เครื่องประดับของ นักปราชญ์/ผู้ที่มีความ อดทนย่อมมีความงดงาม

สรุป

สันติภาพหรือความสงบสุขคือสุดยอดปรารถนาของการอยู่ร่วมกันในสังคม สังคมไหนมีสันติสุข สังคมนั้น
ย่อมน่าอยู่น่าอาศัย ใคร ๆ ก็อยากไปสัมผัส ประเทศชาติย่อมมีความเจริญก้าวหน้า ในทางตรงข้าม สังคมใด มีแต่
ขัดแย้ง สมาชิกในสังคมอยู่ด้วยกันอย่างหวาดระแวง ไม่ไว้วางใจกัน สังคมนั้น ย่อมไม่มีสันติสุข ไม่มีใครอยากอยู่
อาศัย ไม่มีใครอยากเข้าไปสัมผัส วิธีหรือแนวทางที่จะทำให้สังคมมีสันติสุข สันติภาพ มีหลักอย่างน้อย 4 ได้ประการ
ได้แก่ (1) ประชาชนมีความรักใคร่ ปรารถนาดีต่อกัน ไม่เบียดเบียน ไม่ข่มเหงรังแกกัน สมาชิกในสังคมอยู่ด้วยแบบ
กันแบบมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน มีวัฒนธรรมน้ำใจ โอบอ้อมอารี เห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
เป็น “มิตตสังคม” หรือ “ไมตรีสังคม” คือสังคมที่เต็มไปด้วยความรัก ความปรารถนาดีต่อกัน (2)ประชาชนยอมรับ
ฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เคารพนับถือให้เกียรติกันตามสถานภาพทางสังคม ไม่ยึดถือความเห็นของตนและพรรค
พวกเป็นหลัก มีวัฒนธรรมประชาธิปไตยถือเสียงข้างมากเป็นหลัก ในขณะเดียวกันก็รับฟังเสียงข้างน้อย เป็น “สังคม
ประชาธิปไตย” ที่ให้เกียรติ ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน (3)ประชาชนมีความปรองดอง มีความรัก มีความ

สมานฉันท์ ร่วมแรงร่วมใจกัน ไม่ขัดแย้งกัน เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เป็น “สมัคคิยสังคัม” คือสังคัมที่ปรองดอง เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความสมัครสมานสามัคคีกัน และ (4)ประชาชนอยู่ร่วมกันด้วยขันติธรรม อดทนอดกลั้น มีอะไรหนักนิตเบาหน้อยก็ภัยให้กัน ไม่ถือโทษโกรธเคืองกัน ใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ใช่ใช้อารมณ์หรือความรู้สึกตัดสินปัญหา เป็น “ขันติสังคัม” คือสังคัมที่ใช้ปัญญาแก้ปัญหา เป็น “อวิหิงสาสังคัม” คือสังคัมที่ไม่เบียดเบียนกันทางกาย ทางวาจาและทางใจ ภายใต้อำนาจ “ยุดิธรรม” คือ ความตรงไปตรงมา ไม่มีหลายมาตรฐาน ไม่ตกอยู่ภายใต้อคติ คือความลำเอียง 4 ประการคือ ลำเอียงเพราะความรักใคร่ชอบพอกัน ลำเอียงเพราะความเกลียดชังกัน ลำเอียงเพราะความลุ่มหลง และลำเอียงเพราะความหวาดกลัว สังคัมก็จะมี “สันติสุข” คือ “ร่มเย็นเป็นสุข” เป็นสังคัม “อารยะ” ในยุคปัจจุบันนั่นเอง...

References

- กรมการศาสนา.(2525).พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง. (เล่ม 9-33). กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- คุณ โทจันทร์. (2545).พุทธศาสนากับสังคัมและวัฒนธรรมไทย.กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- จำนง อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ.(2543).สังคัมวิทยา.กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ลักษณ์.
- ณรงค์ เสียงประชา.(2532).สังคัมวิทยา.กรุงเทพมหานคร:พิทักษ์อักษร.
- ณรงค์ เสียงประชา.(2538).มนุษย์กับสังคัม.กรุงเทพมหานคร:โอเดียนสโตร์.
- บุญวัฒน์ บุญทะวงศ์.(2560).สังคัมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.เลย:คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
- ประเวศ วะสี(2545).สันติวิธีกับสิทธิมนุษยชน.กรุงเทพมหานคร:สำนักงานสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส(นิตินุญยากร).(2554).พุทธสันติวิธี:การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง.กรุงเทพมหานคร:บริษัท 21 เซ็นจูรี่.
- สุพัตรา สุภาพ. (2539).สังคัมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- เสาวภา สุขประเสริฐ.(2538).มนุษย์กับสังคัม.เลย:คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเลย.